

A számítógépek felépítése 3.: A processzor

Markó Tamás

PTE TTK, 2003

Készült Dr. Istenes Zoltán (ELTE)
anyagának felhasználásával

2003.07.14.

Markó Tamás, PTE TTK

1

A rádiótelefonokat kérem KIKAPCSOLNI!

2003.07.14.

Markó Tamás, PTE TTK

2

A processzor

- = központi feldolgozó egység
= central processing unit (CPU)
- Részei:
  - aritmetikai-logikai egység
= arithmetic logic unit (ALU)
  - vezérlő egység
= control unit (CU)
  - regiszterek
  - busz (bidirectional universal switch)

2003.09.18.

Markó Tamás, PTE TTK

3

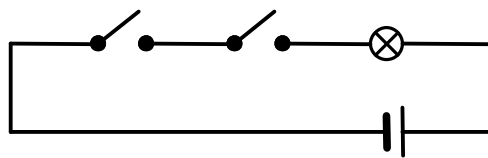
Az aritmetikai logikai egység működése, megvalósítása

Arithmetical Logical Unit - ALU

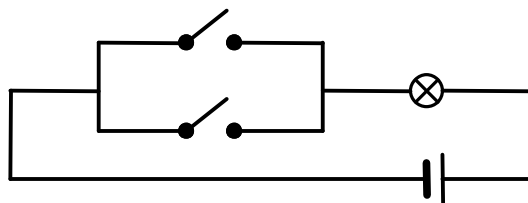
Dr. Istenes Zoltán, ELTE

4

Logikai műveletek megvalósítása kapcsolókkal

„és”

„vagy”

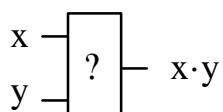
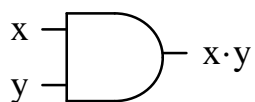
Dr. Istenes Zoltán, ELTE

5

Elemi logikai kapuk

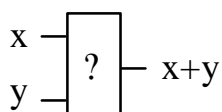
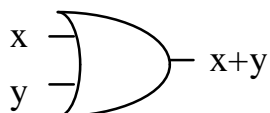
AND

x	y	$x \cdot y$
0	0	0
0	1	0
1	0	0
1	1	1

OR

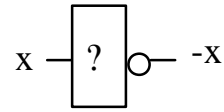
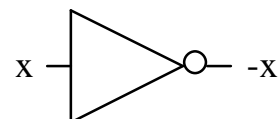
x	y	$x + y$
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	1

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

NOT

x	$\neg x$
0	1
1	0

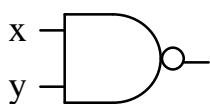

6

További logikai kapuk

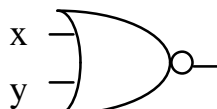
NAND

x	y	x NAND y
0	0	1
0	1	1
1	0	1
1	1	0

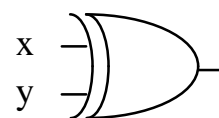
NOR

x	y	x NOR y
0	0	1
0	1	0
1	0	0
1	1	0

XOR

x	y	x XOR y
0	0	0
0	1	1
1	0	1
1	1	0

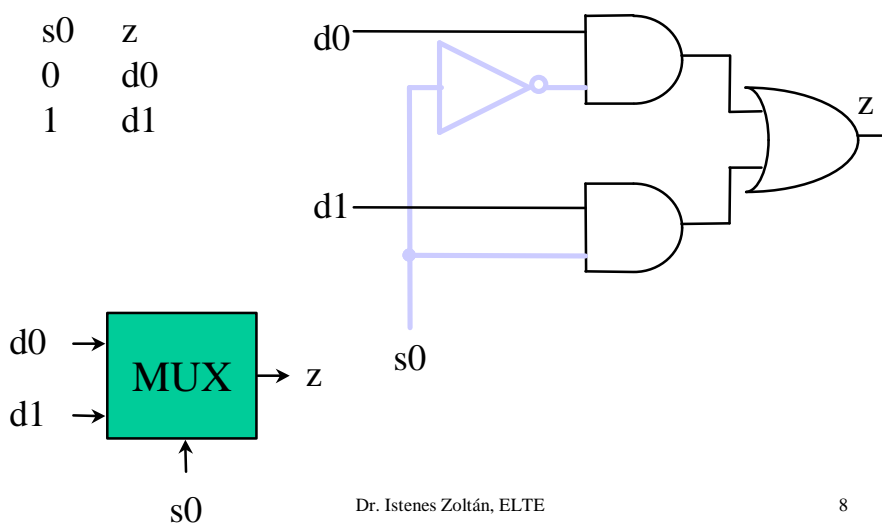

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

7

Multiplexer (2 bemenetű)

s0	z
0	d0
1	d1

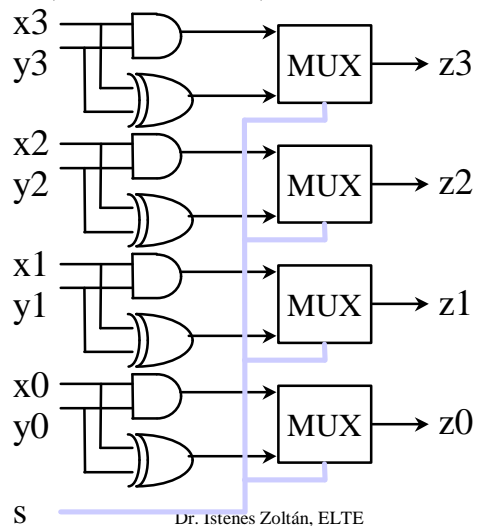

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

8

4 bites „logikai függvények”

(AND, XOR) áramkör

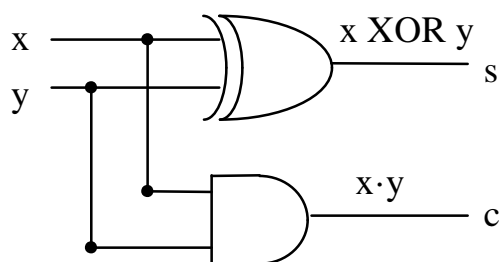

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

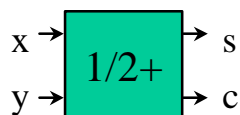
9

Félösszeadó (1 bites)

bemenet		kimenet	
x	y	s	c
0	0	0	0
0	1	1	0
1	0	1	0
1	1	0	1

s = sum (összeg)
c = carry (átvitel)

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

10

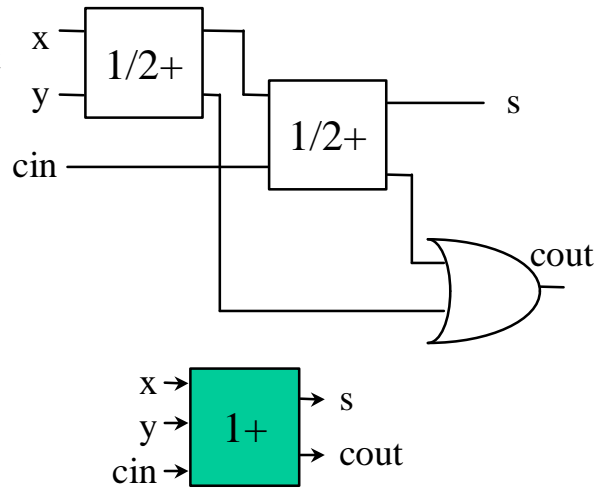
Teljes összeadó (1 bites)

bemenet kimenet

x	y	cin	s	cout
0	0	0	0	0
0	0	1	1	0
0	1	0	1	0
0	1	1	0	1
1	0	0	1	0
1	0	1	0	1
1	1	0	0	1
1	1	1	1	1

cin = carry in

cout = carry out

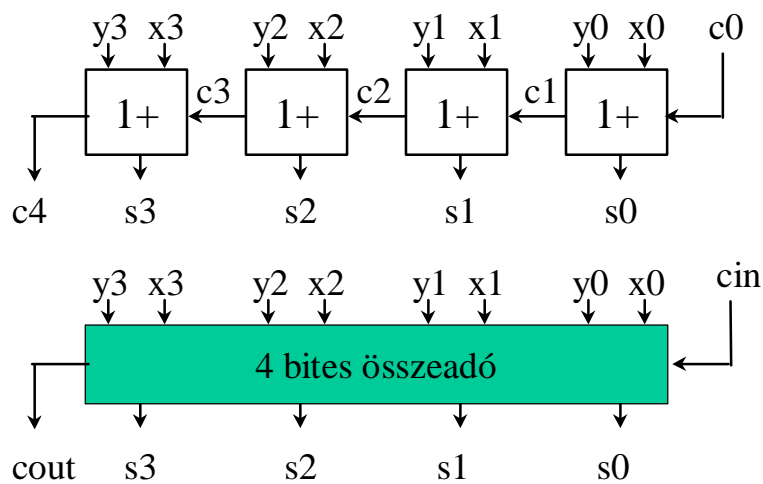

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

11

4 bites teljes összeadó

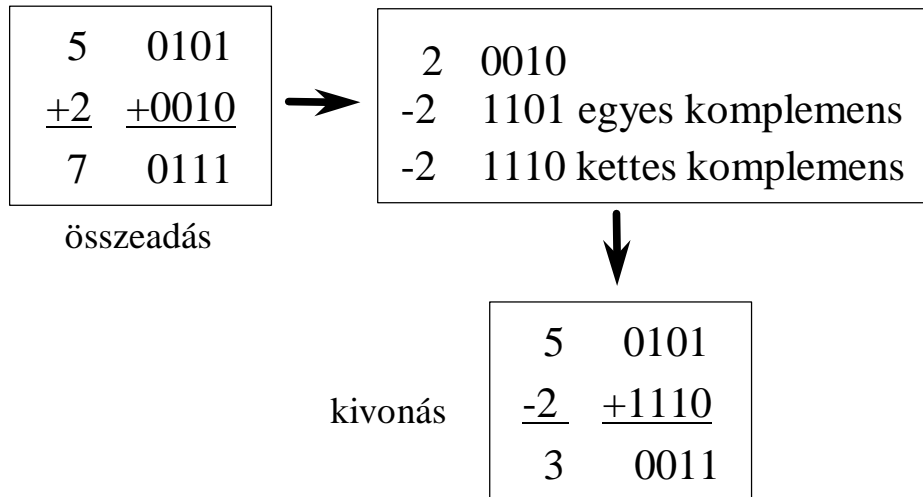
(„terjedő átvitel”, ripple carry)

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

12

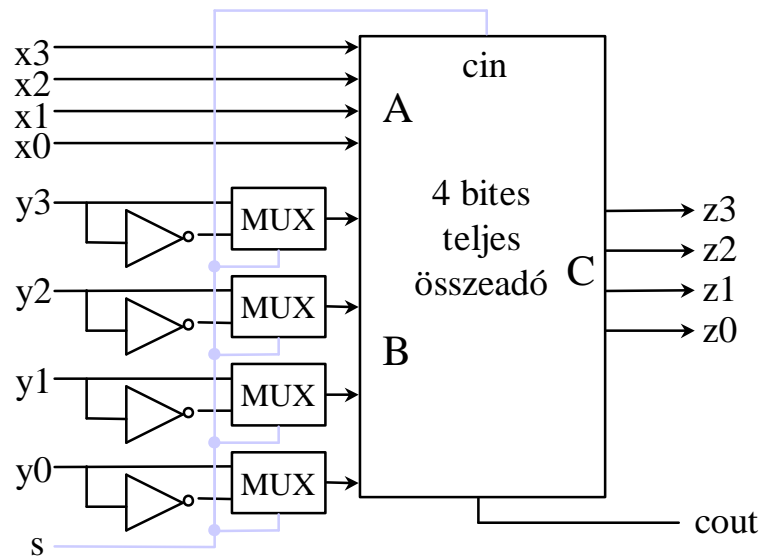
Kivonás kettes komplementessel

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

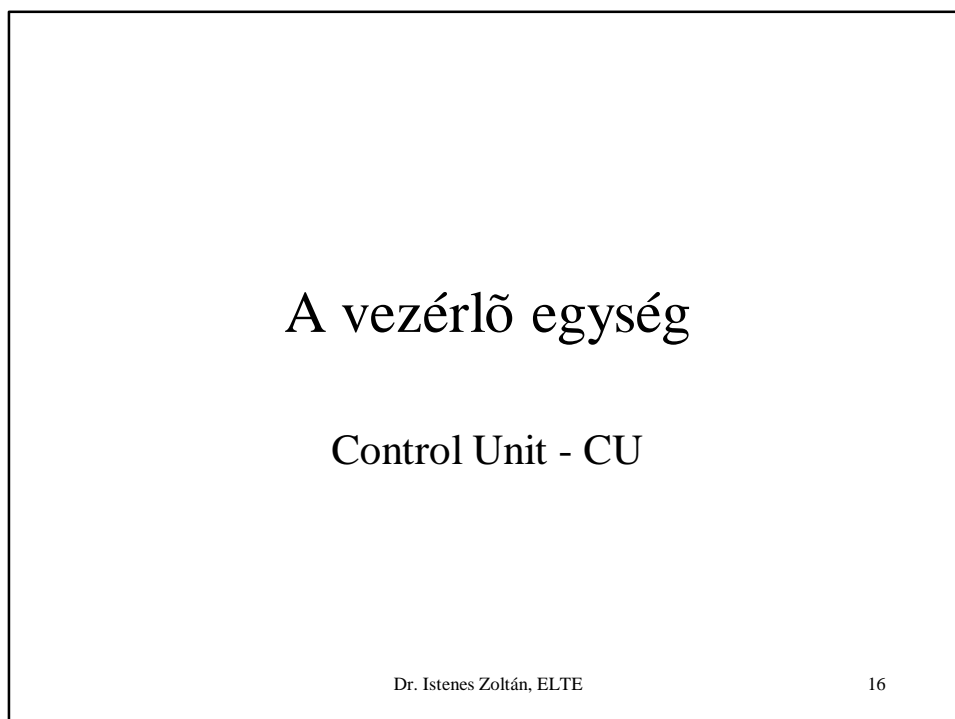
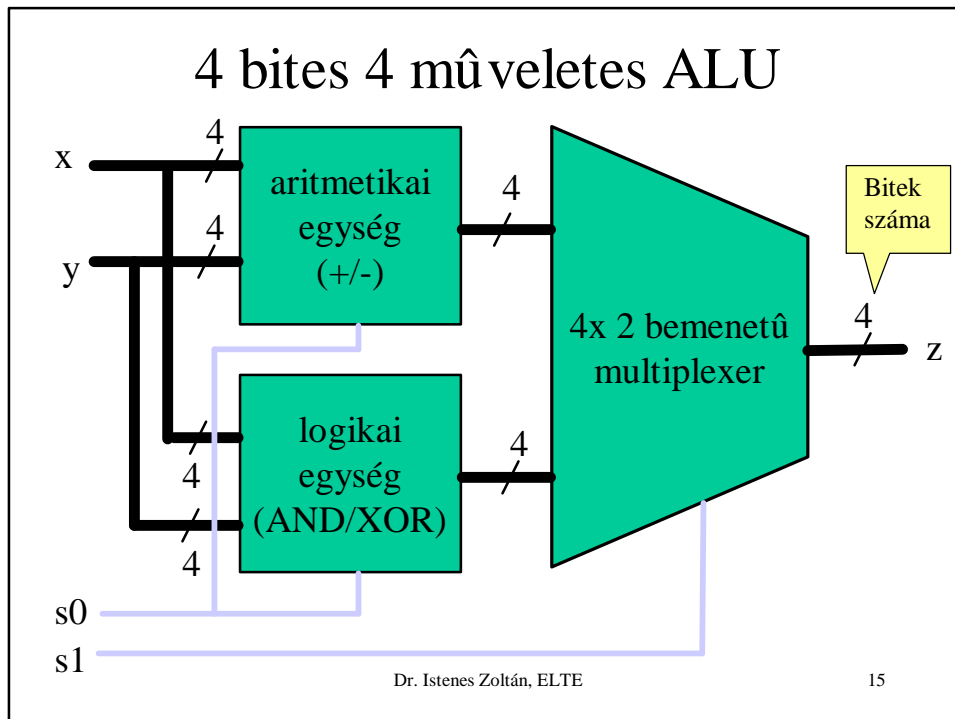
13

4 bites összeadó/kivonó áramkör

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

14

A vezérlő egység feladata, működése

Feladata:

- az adott utasítás alapján a szükséges elemi műveleteket kiváltó vezérlőjelek megfelelő sorrendben való előállítása
- a szükséges címek képzése

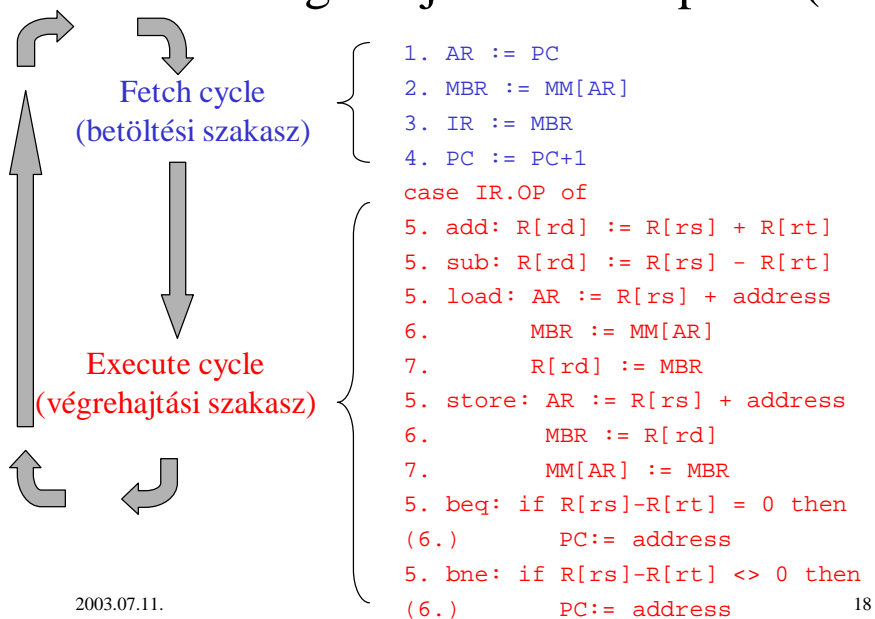
Típusai:

- huzalozott vezérlők
- mikroprogramozott vezérlők

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

17

Az utasításvégrehajtás elemi lépései (ism.)

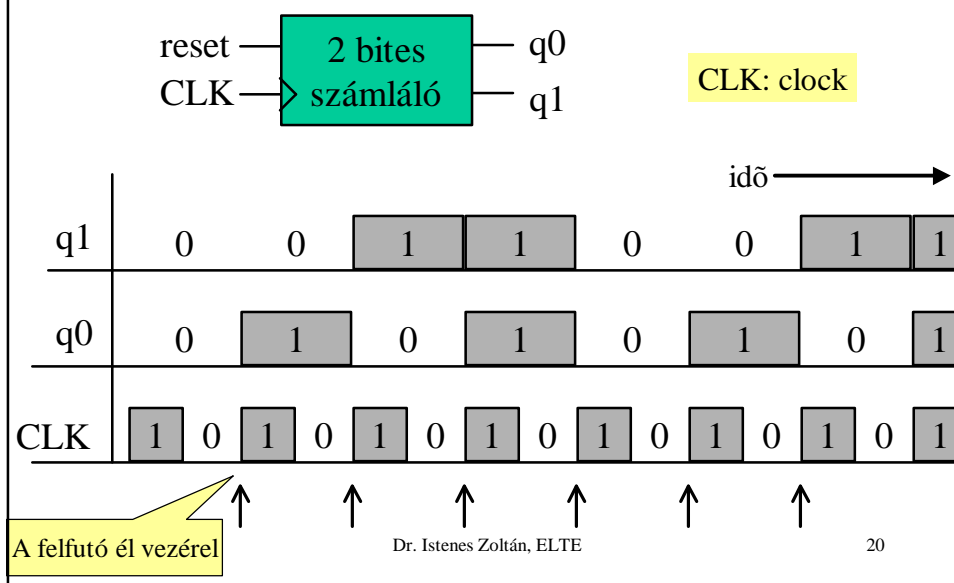
18

Huzalozott vezérlő egység megvalósítása

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

19

Számláló

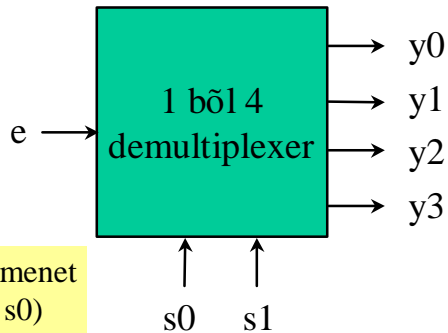

Demultiplexer (1 ből 4)

bemenet			kimenet			
<u>e</u>	<u>s1</u>	<u>s0</u>	<u>y0</u>	<u>y1</u>	<u>y2</u>	<u>y3</u>
0	x	x	0	0	0	0
1	0	0	1	0	0	0
1	0	1	0	1	0	0
1	1	0	0	0	1	0
1	1	1	0	0	0	1

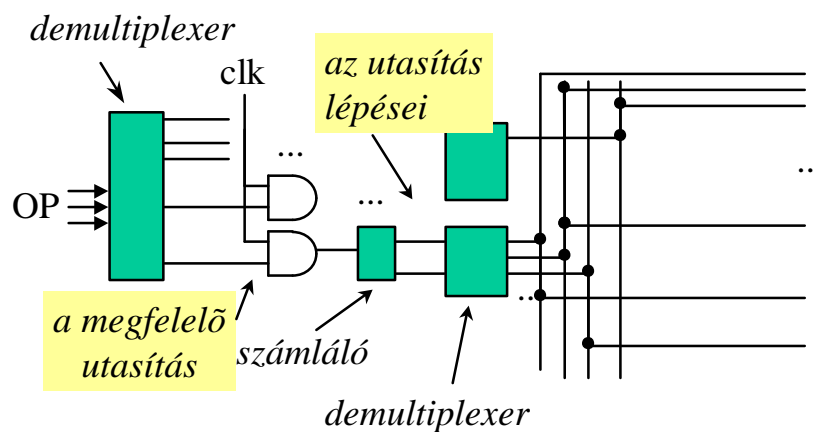
Annyiadik kimenetre adja az e bemenet értékét, amilyen számként az (s1, s0) jeleket értelmezni lehet.
(A többi kimeneten 0 jelenik meg.)

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

21

Alkatrészek vezérlése megfelelő sorrendben

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

22

Mikroprogramozott vezérlő egység megvalósítása

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

23

A mikroprogramozás 1.

- Ötlet: Maurice Wilkes (University of Cambridge, 1951)
- Háromszintű legyen a gép:
  - digitális logika
  - mikroprogram
  - ISA (gépi kód)
- A mikroprogram beépített, változtathatatlan **értelmező**, ami a gépi kódot végrehajtja
- Már az 1950-es években is építenek ilyen gépet

2003.07.14.

Markó Tamás, PTE TTK

24

A mikroprogramozás 2.

- Tömeges elterjedés az 1970-es években
- Az 1970-es évek végén szinte az összes számítógép mikroprogramozott, csak a legdrágábbak nem (pl. Cray-1, CDC Cyber)
- A mikroprocesszoroknál is használják
- Burjánzanak az utasítások, pl. a VAX-nál
  - több száz utasítás
  - mindegyiknél több, mint 200 féle lehetőség az operandusok megadására
- Emiatt a gépek egyre lassabbak ? RISC feltalálása
- A mikroprogramozás zsákutca (1998-ban a Compaq megveszi a DEC-et)

25

A mikroprogramozás alapötlete 1.

- Az utasításvégrehajtás elemi lépéseinek kiváltásához szükséges vezérlő jelek minden szükséges kombinációját tároljuk
  - mindegyik bit egy meghatározott vezérlő jel állapotát tartalmazza az adott szituációban
  - ? annyi bitre van szükségünk, ahány vezérlő jelünk van
- Ez egy szó a **vezérlőtárban** (CS, control store)

2003.07.14.

Markó Tamás, PTE TTK

26

A mikroprogramozás alapötlete 2.

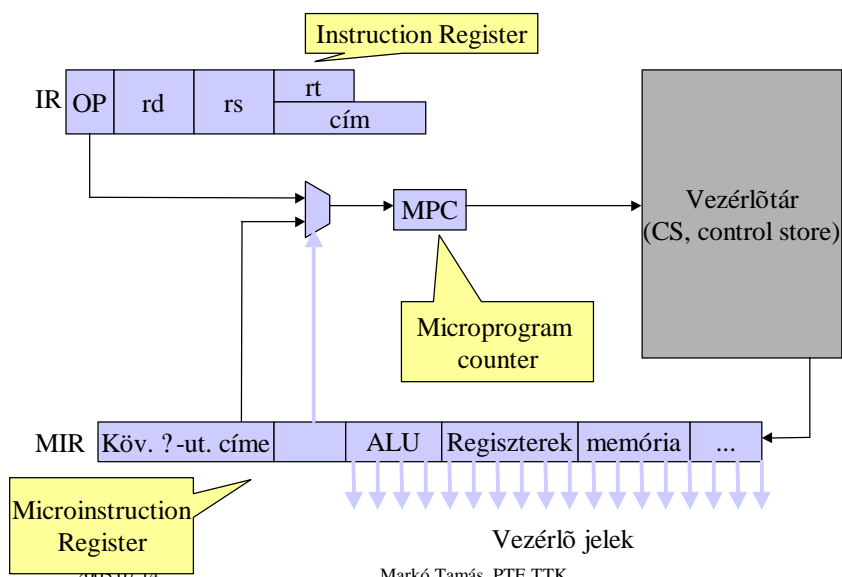
- Az elemi lépések sorrendjének megadásához ezt kiegészítjük a következő elemi lépést leíró kombináció címével
- Mikroutasítás:
  - egy elemi lépés vezérlő jelei
  - a következő mikroutasítás címe a CS-ben
- Egy gépi utasítást mikroutasítások sorozata (a mikroprogram) valósít meg
- Az utasítás műveleti kódja (OP) alapján a CS-ben megtalálható az adott mikroprogram kezdőcíme

2003.07.14.

Markó Tamás, PTE TTK

27

Mikroprogramozott vezérlő

Markó Tamás, PTE TTK

28

Huzalozott és mikroprogramozott vezérlők összehasonlítása

- Huzalozott:
  - gyorsabb
  - egyszerűbb
- Mikroprogramozott:
  - lassabb (ROM kiolvasás)
  - rugalmasabb
    - a mikroprogram átírásával az utasításkészlet változtatható (emuláció, kompatibilitás)
    - speciális utasítások készíthetők
  - példák: IBM 370, VAX 11, MC68000

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

29

Regiszterek

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

30

A processzorok regiszterek szerinti osztályozás

- Akkumulátoros (régi!)
- Általános regiszterkészletű
- Verem alapú

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

31

Regiszterek

- Általános célú regiszterek
- Dedikált (speciális célú) regiszterek
  - státusz regiszter (Status Register SR / Program Status Word PSW)
  - utasítás regiszter (Instruction Register IR)
  - utasítás számláló (Program Counter PC)
  - verem mutató (Stack Pointer SP)

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

32

Az általános célú regiszterek

- Felhasználhatók
  - aritmetikai-logikai műveletek egyik operandusaként
  - bázisregiszterként
  - indexregiszterként

2003.09.18.

Markó Tamás, PTE TTK

33

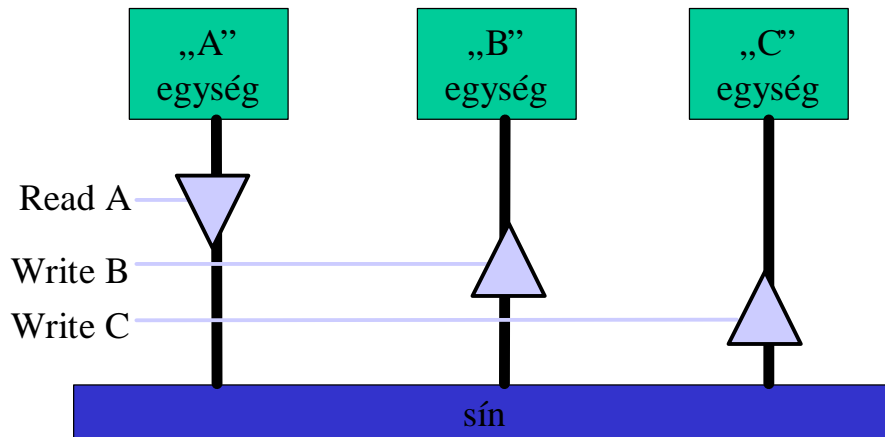
Buszok (sínek)

- Adatsín
- Címsín
- Vezérlő sín

- külső / belső sínek (a CPU-hoz képest)
- busz-szélesség

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

34

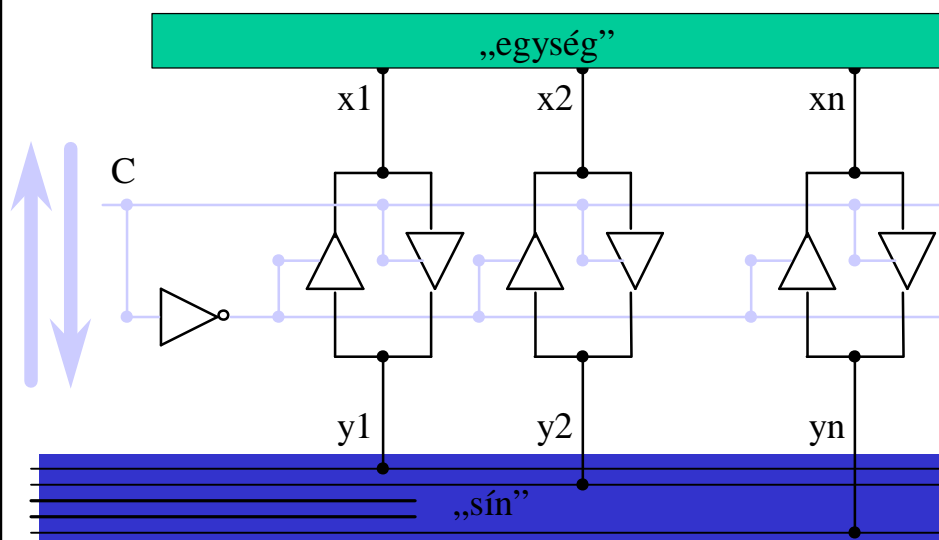
„Kapuzás”: az adatátvitel engedélyezése, az irány vezérlése

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

35

Kétirányú busz

Dr. Istenes Zoltán, ELTE

36